

**Necdet Okumuş, “Tarihi ve Kültürü ile Menemen / Çukurköy”
Menemen Belediyesi Kent Yayınları, Şubat 2024. ISBN 978-625-00-8095-5,
439 shf.**

Türkiye’de ilmi çalışma alanında köy monografisi ve sosyolojisi önemli bir yer tutmaktadır. Bir köyü kapsayan köy çalışmalarının önemli bir kısmını sosyolojik araştırmalar oluşturmaktadır. Son yıllarda köy tarihi ve coğrafyasıyla ilgili çalışmalar, insanların doğup büyüdüğü köylere olan merakı ve vefası nedeniyle önemli bir artış göstermiştir. Ancak köy hakkındaki çalışmaların dar bir bölgeyi kapsamaması, yeterli belge ve kaynak azlığı çalışmayı epey güçleştirmektedir. Ancak buna rağmen bazı araştırmacılar, saha çalışmaları ve arşiv belgelerini iyi değerlendirerek bu eksikliği önemli ölçüde gidermeyi başarmışlardır. Köy/Kasaba tarihi konusundaki çalışmalardan ilk akla gelenlerden bir tanesi de, Tuncer Baykara’nın *Yatağan: Her Şeyi İle Tarihi Yaşatma Denemesi* / Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2013, adlı eseridir. Tuncer Baykara’nın eseri, bu alanda önemli bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Manisa özelinde İbrahim Çiçek’in “*Borlu Tarihi, Tarih, Coğrafya ve Kültür Hayatı*” ve “*Tarihin İçinde Adala Ve Köyleri*” adlı eserleri köy tarihi konusunda alanında örnek çalışmalar olarak örnek verilebilir.

Dr. Necdet Okumuş’un “*Tarihi ve Kültürü İle Menemen / Çukurköy*” adlı bu kitap, Menemen Belediyesi Kent Yayınları’ndan 2024 yılında yayınlanmıştır. Eser, iplik dikişli ve 16X24 boyutlarındadır. Yazarın eseri, geçmişten günümüze *Çukurköy*’ün tarihini, arşiv belgelerine göre ele alan belgesel bir çalışma niteliğindedir. Yazar kitapla ilgili araştırmaya 2000’li yılların ortalarında başlamıştır. Bu eserin ortaya çıkmasında *Menemen Tarihi*’ni yazan Arkeolog Prof. Dr. Ersin Doğer, Menemen’in en eski ve tarihi köylerinden olan, yazarın doğup büyüdüğü, Çukurköy’ü yazması için Necdet Okumuş’u teşvik etmesi ve yönlendirmesiyle bu çalışma ortaya çıkmıştır.

Necdet Okumuş eserinde, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, İzmir Milli Kütüphane Arşivi, Ankara Milli Kütüphane, Manisa Şer’iye Sicilleri ve Çukurköy İlkokulu arşivlerinden yararlanmıştır. Yazar, arşiv belgelerindeki bilgileri, bilimsel yöntemlerle değerlendirerek Çukurköy’ün tarihini, coğrafyasını, sosyal ve ekonomik yapısını ve folklorunu çok yönlü olarak incelemiştir. Kitap, beş ana bölüm, ekler ve dizinden oluşmaktadır.

Yazar Necdet Okumuş eserin birinci bölümünde; köyün fiziki ve coğrafi yapısı, köyün adının nereden geldiği, Türkiye’de “*Çukurköy*” isimli köylerin listesini vererek, Antik dönemde Çukurköy ve çevresini ele almıştır. Ayrıca Çukurköy

sınırları içindeki *mahalli coğrafi yer adlarına* da yer vermiştir. Bu durum yazarın sahaya hâkimiyetini göstermektedir.

Yazar Necdet Okumuş eserinin ikinci bölümünde; Çukurköy'de, Türk egemenliğinin ne zaman başladığı sorusuna cevap vererek, Saruhanoğulları döneminde köye Oğuz Türkeri'nden Kızık boyunun iskân edilmesi, Saruhanoğulları'nın köydeki vakıfları, Osmanlı döneminin 1531 ve 1575 tarihli Tahrir defterlerinde yer alan köyün nüfus, tarımsal üretim ve vergilerini tablolar eşliğinde değerlendirmiştir. Köyde yer alan İbrim Dede zaviyesini tanıtmıştır.

Yazar, 1835 ve 1842 yıllarına ait Menemen Nüfus Defterlerini değerlendirerek köyün nüfus yapısı, şahıs isimleri, yaş ve eşkâl yapısını ele almıştır.

Yazar arşiv kayıtlarına dayalı olarak lakap, unvan ve aile adlarını vermiş(s.61) ardından da günümüzde Çukurköy'deki sülale adlarına da (s. 61-62) yer vermiştir. Bu karşılaştırmalı bilgiler, geçmişten günümüze köyde yaşayan sülalelerin varlığını mukayese edebilmek açısından önemlidir.

Ayrıca yazar, 1844-1845 yıllarına ait köyün Temettuat Defterini inceleyerek, köyün ekonomik ve sosyal yapısını incelenmiştir. Köyde o tarihlerde dokumacılığın yoğun bir şekilde yapıldığını ve “Çulha Esnafı'nın köy nüfusunun %69'una kadar ulaştığı bilgisini vermiştir. Bununla birlikte Çukurköy'ün Osmanlı ve cumhuriyet dönemindeki nüfusu, periyodik bir biçimde verilmiştir.(s.65) Ayrıca yazar, Dilek Öz, tarafından hazırlanan “XIX. Yüzyılda Menemen ve Köylerinin Sosyal Yapısı” adlı tez çalışmasında, Temettuat Defterlerinde 1844-1845 yıllarını kapsayan dönemde, Çukurköy'de 181 hane kaydını incelediğini, aslında bu dönemde Çukurköy'de 191 hane olduğuna dikkati çekerek, bu çalışmanın eksik yönüne dikkati çekmiştir.(s.67) Diğer taraftan, Çukurköy'de 1564-1571 tarihleri arasında, “Çukurköy Bezî” dokunduğunu belirtmektedir. Yazar günümüzde, eski tarihlerde dokunmuş Çukurköy Bezî'nin bir kişide var olduğuna dikkati çekmiştir. Yazar, ayrıca *I. Dünya Savaşı'nda şehit olan Çukurköylülüler* ile Millî Mücadele Dönemi'nde *Menemen'in işgali*, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde köydeki eğitim-öğretimi de incelenmiştir. Necdet Okumuş, eserinde ayrıntılı bilgilere de ziyadesiyle yer vermiştir. Örneğin, 1923 yılından 2022 yılına kadar Çukurköy'de görev yapan başöğretmen ve okul müdürleri ve 1971-2022 yılları arasında görev yapan imamların listesine yer vermiştir.(s.93-96) Yazarın eserinin ikinci bölümü üzerinde en çok çalıştığı ve eserin en zor bölümü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yazar Necdet Okumuş eserinin üçüncü bölümünde; Çukurköy'deki dini yapıları ele almıştır. Köy camisinin mimari özellikleri, inşa ve tamir kitabelerinin tercümesi, cami avlusundaki tarihi çeşme ve kuyular, caminin giriş kapısı üzerindeki yaban keçisi boynuzunun anlamı ve cami avlusundaki 500 yıllık tarihi çınar ağacı konusunda ayrıntılı bilgiler vermiştir. Köydeki tarihi Ovalılar Mescidi'nin tarihçesi ve tamir kitabesinin tercümesine de eserinde yer vermiştir. Ayrıca 19. yy. da Çukurköy'deki Dini Vakıf Eserleri ile Osmanlı döneminde Çukurköy Camii ve Mescitlerinde görev yapan din adamlarının isimlerine de yer vermiştir.

Yazar Necdet Okumuş eserinin dördüncü bölümünde; Çukurköy Mezarlığı'ndaki Osmanlı dönemine ait 72 adet Osmanlıca mezar taşını tercüme etmiş ve mezar taşlarının değerlendirmesini yapmıştır.

Necdet Okumuş eserinin beşinci bölümünde; çocukluğundan itibaren büyüklerinden dinlediği ve derlediği Çukurköy'le ilgili kültürel ve folklorik bilgileri, anlatıları ele almıştır. Bu bölümde doğum, sünnet, düğün adetleri, kandiller, dini bayramlar, dini folklor, halk tedavileri, mahalli yemekler ve akrabalık ilişkilerini ele almıştır. Ayrıca Atasözleri, Deyimler, Dua Ve Beddualar, Bilmeceler, Ninniler, Maniler, Uyku Duaları ile Çukurköy Sözlüğüne de yer vermiştir.

Dr. Necdet Okumuş'un uzun süren araştırma ve incelemelere dayanan bu eseri, 700 yıllık bir Türk köyü olan Çukurköy için temel bir başvuru kaynağı niteliğindedir. Yazarın eserinde yığma, toplama ve dağınık bilgi yoktur. Bilgiler akademik bir bakış açısıyla ve bilimsel yollarla rafine edilerek okuyucuya sunulmuştur. Eserde gereksiz bilgi ve belgelere yer verilmemiştir. Eserde konu bütünlüğü söz konusu olup, her bir bölüm diğer bölümlerle ilişkilendirilmiş ve kronolojiye dikkat edilmiştir. Çalışmada arşiv belgelerinin yanında 86 adet kaynak eser ve 6 tanede sözlü kaynağa yer verilmiştir. Yazar, esere dizin ekleyerek araştırmacılar için büyük bir kolaylık sağlamıştır. Yazar, ekler bölümünde; eserde kullandığı arşiv belgelerine ve bu belgelerin tercümelerine, eserin 267-407 sayfaları arasında yer vermiştir. Toplamda ek olarak sunduğu belgeler, 140 sayfa tutmaktadır. Yazar çalışmasında kullandığı her bilgi ve belgeyi okuyucuya sunarak, bilimsel etiğe uygun davranmıştır. Yazar, ayrıca çalışmasında 411-427 sayfaları arasında, Çukurköy ile ilgili fotoğraf demeti sunmuştur. Böylece okuyucu ve araştırmacıların zihninde Çukurköy'ün daha iyi şekillenmesini sağlamıştır.

Yazarın eserinde ele aldığı her bir bölüm, ayrı ayrı makale konusudur. Hatta bazı bölüm başlıkları, araştırmacılar için ayrı ayrı çalışma konuları oluşturmaktadır. Örnek olarak eserin ikinci bölümündeki Çukurköy Vakıfları, Çukurköy Nüfus Defterleri ve Temettuat Defterleri ayrı ayrı çalışma konuları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında eserin beşinci bölümünde yer alan Çukurköy folklorunda ise, ele alınan her bir başlık kendi başına ayrı bir çalışma konusudur. Genç araştırmacılar buradan yola çıkarak daha başka araştırma ve çalışmalar yapabilirler.

Yazar eserini adeta halı dokur gibi ilmek ilmek dokumuş ve her alanda yer verdiği bilgiyi, muhakkak bir kaynak yahut da bir arşiv belgesi ile desteklemeye çalışmıştır. Yazarın eseri köy monografisi alanında örnek bir çalışmadır. Bugüne kadar bu alanda çokça eser ortaya koyuldu. Ancak bu kadar kapsamlı ve derinlemesine bir eser ortaya koyulamamıştı.

Yazar Necdet Okumuş, kendi köyü olan Çukurköy hakkında çok titiz ve uzun soluklu bir çalışma yürüterek, bu kadar dar kapsamlı köy üzerinde nasıl ve ne boyutta çalışılması konusunda adeta büyük bir yol açmıştır. Yazar bu çalışmasıyla

bundan sonra bu alanda yapılacak çalışmaların mukayese edilebileceği bir eser ortaya koymuştur.

Dr. Necdet Okumuş, doğup büyüdüğü Çukurköy, hakkında çok yönlü ve derinlemesine bir eser ortaya koyarak ilmi alana ciddi bir katkı sunmuştur. Böylece Çukurköy tarihi açısından çok önemli bir hizmette bulunmuştur. Sonuç itibarıyla *Tarihi ve Kültürü İle Menemen /Çukurköy* adlı eser, Necdet Okumuş'un köyüne duyduğu vefanın, büyük bir emekle kâğıda dökülmüş halidir.

Bünyamin As*

---

* Öğretmen, Şehit Ömer Halisdemir Ortaokulu, Manisa/Türkiye, asbunyamin@gmail.com.
ORCID: 0000-0003-0891-896X.